

Quo vadis, globalització? (part I): el llarg alentiment

En l'última dècada, el debat sobre la configuració i les conseqüències de la globalització ha adquirit una gran visibilitat i rellevància, amb nombroses veus afirmant que cal repensar-la, ja sigui per limitar-la, per revertir-la o per reconfigurar-la. En aquest article i en el següent, analitzem el recorregut d'aquests debats i la salut de la globalització. Per fer-ho, primer analitzem les tendències estructurals, de caràcter agregat i a més llarg termini, per passar després a l'evidència indicària de les últimes dades disponibles, de caràcter més parcial. El nostre objectiu és desentranar les principals dinàmiques que estan succeint en un procés tan complex i, per descomptat, global.

L'alentiment gradual de la globalització...

La dimensió més clara del desenvolupament de la globalització econòmica des dels anys vuitanta va ser l'auge del comerç mundial, que, des de la crisi financera, llança senyals d'alentiment, tot i que no d'estancament. Si ens centrem en el comerç de béns, únic per al qual hi ha disponibles dades en termes reals i gran protagonista de la globalització fins ara, va assolir el seu màxim en relació amb el PIB el 2008, després de gairebé 25 anys d'una expansió formidable. És ressenyable que el moment d'aquest alentiment és anterior al fet que el debat polític sobre la globalització guanyés rellevància, la qual cosa fa pensar que aquesta desacceleració té causes més complexes i diverses.

... un procés heterogeni per països però homogeni en productes...

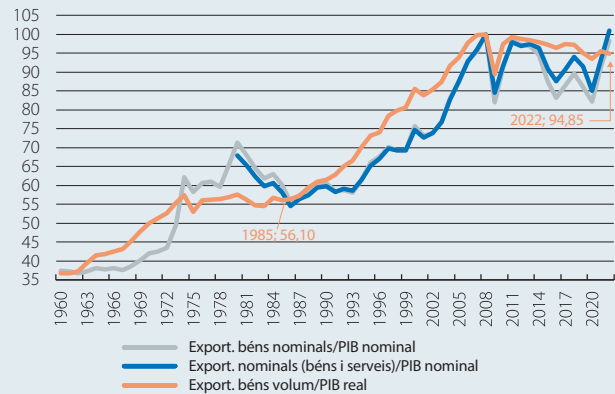
La tendència d'alentiment comercial no és homogènia entre les principals economies mundials, com caldria esperar en un escenari de desglobalització «radical» (és a dir, d'arrel). Així, els principals culpables, entre les grans economies exportadores, serien la normalització del creixement de la Xina (una economia més orientada ara cap al consum intern) i un estancament relatiu del sector exterior dels EUA. Aquesta menor importància del sector exterior també hauria facilitat, en aquestes economies, una desconexió comercial relativament indolora, com s'explica al següent Focus.

En qualsevol cas, el sector exterior continua sent molt rellevant per a economies com la UE o el Japó, on les exportacions en relació amb el PIB no han deixat d'augmentar. No obstant això, el repunt recent d'aquesta ràtio podria estar distorsionat pels efectes de la COVID, tant pel canvi en els patrons de consum, com per un menor creixement econòmic.

Per productes, la imatge és diferent, i l'alentiment és degut, principalment, als béns manufacturats. Després de ser el motor de la globalització, en l'última dècada, les seves taxes de creixement han estat similars a les del PIB

Evolució de la ràtio d'exportacions mundials de béns/PIB mundial

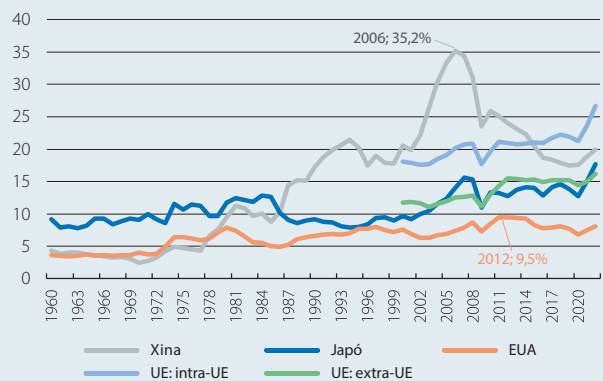
Índex (100 = 2008 per a cada sèrie)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OMC i del Banc Mundial.

Evolució de la ràtio d'exportacions de béns/PIB, per geografia

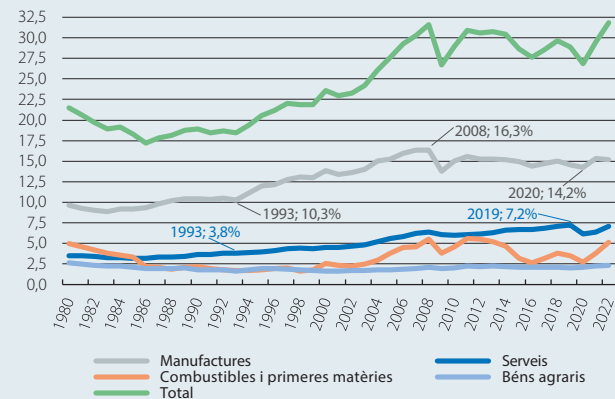
(% del PIB nominal)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OMC i del Banc Mundial.

Evolució de la ràtio d'exportacions de béns i serveis/PIB

(% del PIB mundial en termes nominals)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OMC i del Banc Mundial.

mundial en preus corrents, de manera que el seu pes relatiu s'ha estabilitzat al voltant del 15% del PIB. Les fluctuacions en el pes de les primeres matèries, que es reflecteixen en la ràtio d'exportacions en relació amb el PIB en termes nominals, però no en termes reals, són degudes més a variacions en el preu que en el volum, mentre que les exportacions de serveis, que podrien ser un altre vector de creixement de la globalització en els propers anys, continuen guanyant importància de forma gradual.

... i motivat, en gran part, per l'entorn financer

L'alentiment del comerç de manufactures seria especialment preocupant per a la salut de la globalització si fos degut al desacoblament de les cadenes de valor globals (CVG). Per avaluar l'evolució i la longitud de les CVG podem, com ho proposen alguns autors,¹ utilitzar la ràtio entre el valor afegit i la producció bruta, que suma, al valor afegit brut, el valor de tots els *inputs* intermedis. Així, quan les empreses d'un país s'especialitzen i la producció es torna més diversificada i deslocalitzada, la ràtio entre el valor afegit brut domèstic i la producció bruta disminueix. Aquesta ràtio és, per tant, inversament proporcional a la longitud, o complexitat, de les CVG.

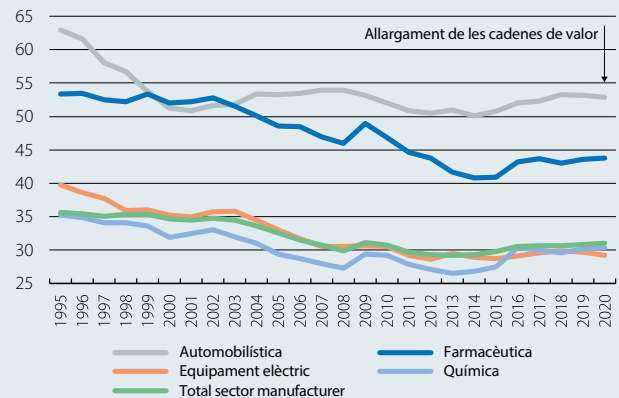
Doncs, bé, en termes agregats mundials, i igual que succeeix amb el comerç de béns, l'expansió de les CVG ha tocat sostre i s'ha mantingut gairebé estable en els 10 últims anys. No obstant això, ara com ara, també és difícil apreciar una reversió clara i generalitzada. No obstant això, com es presentarà al següent article, sí que comença a haver-hi indicis concrets de fragmentació i de relocalització cap a economies afins.

D'altra banda, sí que sembla que l'evolució de l'entorn macrofinancer està contribuint més directament a l'alentiment del comerç de manufactures. Segons diversos autors,² el desenvolupament de les CVG va facilitar mètodes de producció –com el famós *just in time*– que demanaven una inversió i un finançament corrent molt elevats. La deslocalització d'una cadena productiva comporta un major actiu circulant per a qualsevol empresa (el que estigui en trànsit a cada moment entre les diferents etapes del procés) i, per tant, un major cost financer, que, de fet, augmenta amb cada nova etapa de la deslocalització productiva.³ Per tot plegat, el desenvolupament de les CVG va dependre estretament de les condicions financeres globals i, per tant, de la fortalesa del dòlar nord-americà (USD).

1. Vegeu Richard Baldwin (2022). «Globoitics and Macroeconomics: Globalisation and Automation of the Service Sector». BCE. Forum on Central Banking 2022.
 2. Vegeu Bruno, V. i Shin, H. S. (2021). «Dollar and Exports». CEPR Discussion Papers 16311.
 3. Vegeu Kim, S. i Shin, H. S. (2023). «Theory of supply chains: a working capital approach». BIS Working Papers 1070, Bank for International Settlements.

Desenvolupament de les cadenes de valor, per indústria, per al conjunt del món

Valor afegit/producció bruta de cada sector industrial (%)

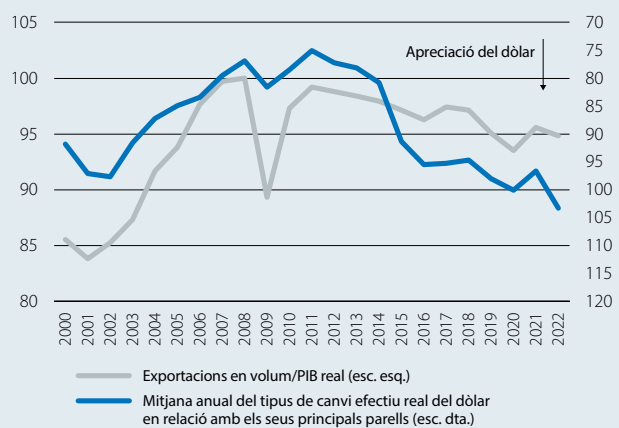

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE TIVA.

Exportacions mundials de béns/PIB i evolució del dòlar

Índex (100 = 2008)

Índex, invers

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OMC, del Banc Mundial i de Bloomberg.

Així, malgrat que un dòlar apreciat pogués abaratir les importacions dels EUA, dificultaria el finançament de processos productius i exportadors complexos a la resta del món i llastaria el comerç mundial. De fet, des del començament dels 2000, la fortalesa de l'USD i el dinamisme del comerç mundial de béns mostren una elevada correlació.

Aquesta correlació també s'observa amb les exportacions de les principals economies asiàtiques, de manera que, per la recent apreciació del dòlar en relació amb les seves divises, derivada de les majors expectatives de tipus d'interès davant la resiliència de l'economia nord-americana, podria ser un impediment per al comerç internacional fins al final d'enguany.

La globalització comercial mostra, des de fa 15 anys, senyals d'alentiment, tot i que no és generalitzat entre països. A més a més, ara com ara i en termes agregats, no sembla que l'alentiment sigui degut a un escurçament de les CVG. Una explicació potencial d'aquesta tendència,

plantejada per alguns dels estudis esmentats, és que el fort procés de deslocalització de la producció manufacturera cap a Àsia o els països de l'antic bloc soviètic, impulsat per l'arbitratge que ofería una mà d'obra formada i amb salaris baixos, s'hauria esgotat. Això s'explicaria tant pel desenvolupament econòmic d'aquests països com per la maduració del procés, que fa que les empreses reavaluin, després de dècades d'experiència, la conveniència i la rendibilitat de deslocalitzar segons quines parts del procés productiu. D'altra banda, les condicions financeres, que van poder suportar i incentivar el procés al començament del segle, no han estat tan favorables en els últims anys, i encara menys després de les pujades de tipus d'interès des del 2022.

David del Val Gómez

Creixement de les exportacions de les principals economies asiàtiques i evolució del dòlar

